

Proje Ana Alanı :Tarih
Proje Tematik Alanı :Kültürel Miras
Proje Adı (Başlığı) : Milli Mücadelenin Manşetleri: Yüz Yılı Aşan Direnişin Sesi Ve Tarihsel Empati

ÖZET

Projenin amacı, Milli Mücadele ruhunu haberlerine ve yazılarına yansıtan İstikbal Gazetesini tanıtmak, Türk Milli Mücadele'sinin hazırlık ve askeri safhalarının Trabzon örneğinde gazetelere nasıl yansıdığını, İstikbal Gazetesi'nin Milli Mücadele sırasında bu mücadeleye ilişkin yerel bakışını ve etki alanlarını ortaya koymak, lise 12.sınıf öğrencilerinin tarihsel empati becerilerini İstikbal Gazetesi'nde yayınlanan haberleri ders etkinliklerinde kullanarak geliştirmektir.

Bu çalışmada, nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının eş zamanlı olarak birlikte kullanımını esas alan "**karma araştırma yöntemi**" benimsenmiştir. Bu yöntem kapsamında verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması süreçleri bütüncül bir yaklaşımla yürütülmüştür.

Deney ve kontrol grubu son test tarihsel empati puanı sonuçları karşılaştırıldığında deney grubunun kontrol grubuna göre daha yüksek puanlı ($X_{deney}=44,25$; $X_{kontrol} = 39,56$) olduğu ve aralarında güçlü bir farkın bulunduğu ($p=0.001$, $p<.05$) görülmektedir. Milli Mücadele dönemini birincil kaynaklar (İstikbal Gazetesi) ve dijital uygulamalarla işleyen deney grubunun son test tarihsel empati puan ortalaması $X=44,25$ iken, geleneksel yöntemlerle eğitim alan kontrol grubunun puan ortalaması $X=39,56$ olarak saptanmıştır. Gruplar arasındaki bu 5 puanlık farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir [$t(81)= \dots$, $p=.001$, $p<.05$]. Bu bulgu, tasarlanan öğretim modelinin 12. sınıf öğrencilerinin tarihsel empati becerilerini geliştirmede etkili ve başarılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçları, ders kitaplarındaki teorik bilgilerin İstikbal Gazetesi gibi birincil kaynaklarla desteklenmesinin öğrencilerde tarihsel empati becerisini belirgin şekilde artırdığını göstermektedir. Öğrenciler, dönemin olaylarını "o günün şartlarında yaşıyormuşçasına" hissettiklerini ifade ederek, vatanın kazanılması sürecindeki fedakârlıkları daha derinden içselleştirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: İstikbal, Dijitalleşme, Mücadele, Empati, Gelecek.

Amaç

Gençlerin Milli Mücadeleyi tam anlamıyla idrak etmesini sağlayacak çalışmaların başında dönemin ruhunu yansıtan eserlerin gençlerle buluşturulması gelmektedir. Milli Mücadele tarihimiz anlatılırken dönemin ruhunu gençlerimize yansıtacak birinci elden kaynaklardan olan gazetelerin içeriklerinden derslerde yeterince yararlanılmamaktadır. Projemizin amacı, Milli Mücadele ruhunu haberlerine ve yazılarına yansıtan İstikbal Gazetesini tanıtmak, Türk Milli Mücadele'sinin hazırlık ve askeri safhalarının Trabzon örneğinde gazetelere nasıl yansıdığını, İstikbal Gazetesi'nin Milli Mücadele sırasında bu mücadeleye ilişkin yerel bakışını ve etki alanlarını ortaya koymak, lise 12.sınıf öğrencilerinin tarihsel empati becerilerini İstikbal Gazetesi'nde yayınlanan haberleri ders etkinliklerinde kullanarak geliştirmektir. Tarihi gazetelerin transkript edilerek analog verilerden dijital veriye dönüşümünün sağlandığı, bu verilerden dijital hikâyeler oluşturulan çalışmalar ülkemizde yeterince yapılmamaktadır. Türk Milli Mücadelesi hakkında, dönemin gazetelerinde yer alan haberleri dijitalleştirerek, bu haberlerin etki alanlarını, duygu haritalarını belirlemek, öğrencilerin tarihsel empatilerinin geliştirilmesine ve tarih öğretimi alanında dijital materyal kullanımına doğru örnek teşkil edecektir.

Araştırmanın Gerekçesi

"Geleneksel tarih öğretimi, genellikle ders kitaplarının sunduğu genellemeci, özetlenmiş ve kuru bilgiye dayanır. Bu durum, öğrencilerin tarihi olayları duygusal olarak anlamalarını ve o dönemin insanların motivasyonlarını, korkularını ve kararlarını içselleştirmelerini sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın temel hipotezi, Milli Mücadele dönemine ait birincil kaynakların (örneğin İstikbal Gazetesi) kullanımının, geleneksel ders materyalleriyle öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerinde daha otantik, somut ve duygusal açıdan zenginleştirilmiş bir öğrenme deneyimi oluşturacağıdır. Projemiz, bu varsayımın tarihsel empati gelişimi üzerindeki etkisini deneysel bir modelle sınamayı amaçlamaktadır."

Araştırmanın Problem Cümlesi

1919-1925 yılları arasında yayımlanan İstikbal Gazetesi'ndeki Milli Mücadele haberlerinin, 12.sınıf lise öğrencilerinin tarihsel empati düzeyine etkisi nedir? İstikbal Gazetesi'ndeki Milli Mücadele haberlerini tarih derslerinde kaynak olarak kullanan 12.sınıf lise öğrencilerinin, bu kaynağı kullanmayan akranları arasında tarihsel empati puanı açısından fark var mıdır?

Alt Problemler:

1: 12.Sınıf Öğrencileri, İstikbal Gazetesi'ndeki haberleri, Milli Mücadele'ye ilişkin ders kitaplarındaki bilgilerle karşılaştırıldığında, İstikbal Gazetesi'nin haberlerinde dönemin "gerçekliğini" ve "ruhunu" aktarmasını nasıl ifade etmektedirler?

2: Öğrenciler için İstikbal Gazetesi'ndeki en etkileyici haberler hangileridir ve bu haberler 12.Sınıf öğrencilerinde kitlesel empati ve kişisel etkilenim açısından ne gibi düşünceler uyandırmaktadır?

3: İstikbal Gazetesi, yayınlarında ulusal bilinç ve direniş ruhu oluşturma amacına ne ölçüde hizmet etmektedir?

4: Milli Mücadele dönemindeki fedakârlıklar, öğrencilerin kendi yaşamları ve değerleri üzerinde nasıl bir katkı sağlamaktadır?

5: Öğrenciler, 107 yıl sonra benzer bir ulusal kriz senaryosunda tarih bilinçleriyle birlikte nasıl bir bireysel ve toplumsal tutum sergilemeyi düşünmektedir?

6:Öğrenciler, Milli Mücadele basını göz önünde bulundurarak, günümüzdeki medya ve dijital platformlarının benzer bir kriz anında nasıl bir sorumluk üstlenmesi gerektiğini düşünmektedir?

7: Milli Mücadele dönemindeki fedakârlıklar, öğrencilerin kendi yaşamları ve değerleri üzerinde nasıl bir katkı sağlamaktadır?

1.4. Önem:

Bu projenin önemi, Milli Mücadele dönemine ait birincil kaynakların (İstikbal Gazetesi) kullanımının, geleneksel öğretim yöntemlerine kıyasla 12. sınıf öğrencilerinin tarihsel empati becerileri üzerindeki artırıcı etkisini deneysel verilerle kanıtlayarak, tarih eğitimi metodolojisine kanıta dayalı, duygusal ve eleştirel bir boyut kazandırmasıdır.

1.5. Sınırlılıklar:

Proje, lise 12.Sınıf Fen Lisesi öğrencileri ile sınırlıdır. Bu çalışma Trabzon ili Ortahisar ilçesi ile sınırlıdır. Çalışmamız, Tarihsel Empati Ölçeği ve 8 maddelik yarı yapılandırılmış mülakat ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın kapsamı dâhilinde değerlendirilen öğrenci sayısı sınırlıdır. Projenin uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi için zaman sınırlıdır.

1.6. Sayıtlar:

Çalışmada kullanılan Tarihsel Empati Ölçeği'nin (ön test ve son testte) ölçülmek istenen özelliği (tarihsel empati) doğru ve tutarlı olarak ölçtüğü kabul edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarına sunulan ders sürelerinin, eşit ve standart olduğu kabul edilmiştir. Öğrencilerin, kendilerine uygulanan Tarihsel Empati Ölçeği'ndeki maddelere içten ve samimi cevaplar verdiği kabul edilmiştir.

Giriş

30 Ekim-1918'de Mondros mütarekesi ile başlayan ve 9 Eylül 1922'de Yunanlıların İzmir'de denize dökülmesiyle biten bu döneme Milli Mücadele dönemi denir. Milli Mücadele dönemi, aynı zamanda yeni Türkiye Cumhuriyetinin de temellerinin atıldığı dönemdir. Bu dönemde esareti kabul etmeyen Türk milleti, yeniden derlenip toparlanarak millî bir Kurtuluş Savaşı'nı başlatır.

1.1. Milli Mücadele Döneminde Trabzon ve Basın Yayın Organlarının Etkileri

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı sonunda aldığı yenilginin faturasını, sömürgeci ülkelerle imzaladığı Mondros Ateşkes Anlaşmasıyla ödemeye başlamıştı. Anlaşma koşulları arasında yer almamasına rağmen ülkede haksız işgaller birer birer gerçekleştirilmeye başlanmıştı.

Bölge daha I. Dünya Savaşı sırasında yaklaşık iki yıl Rus işgalinde kalmış bu da sosyal, ekonomik, kültürel yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştu. Fakat bölge insanının işgal kavramıyla Anadolu'nun diğer bölgelerdeki insanlardan önce tanışması da bir taraftan milli bilincin daha önce doğmasına katkıda bulunmuştu. Millî Mücadele yıllarını etkileyen basın üç grupta toplamamız mümkündür: Milli Mücadele karşısındaki basın, yabancı basın ve Milli Mücadele'yi destekleyen basın. Millî Mücadele karşısındaki basın, Mustafa Kemal liderliğinde başlatılan Anadolu harekâtına, ateş püskürürken, bir yandan da İstanbul Hükümeti'nin bu hareketi önleyici icraatına geniş yer veriyor; Millî Mücadele liderlerine karşı halkı tahrik edici bir tutum izliyordu. Millî Mücadele sırasında, bütün zor şartlara rağmen millî basın, destekleyici katkısıyla Millî Mücadele'nin kazanılmasında halkın bilinçlenmesi, toplumsal direncin artmasında etkili olmuştur.

1.2. Milli Mücadele Döneminde Trabzon'da Basın

Trabzon ve bölgenin aydınları kendilerini bekleyen önemli sorumlulukları üstlenmekte gecikmemişlerdi. Bölgeye yöneltilen tehlikelere, Rumluk ve Ermenilik faaliyetlerine karşı milletin haklarının korunmasında önderlik etmişler, bu amaçla basın faaliyetlerine girişerek halkı aydınlatmışlardır. Milli Mücadele döneminde Trabzon'da 11 gazete, 12 dergi yayınlanmıştır.

1.2.1. Trabzon'da Rum Azınlık Basını:

Trabzon'da valiliğin resmi yayını olarak 1869 yılında ilk Türk gazetesi Trabzon'un çıkışından bir yıl sonra, sanki bir misilleme yaparcasına Rumların da Trabzon'da gazete çıkarmaları ilgi çekicidir.

Trabzon'da Müslüman-Türk kesimin yanı sıra zamanla burada yaşayan azınlıklar da kendi matbaalarını kurmuştur. Böylece gerek Türk ve Müslüman kesim gerekse de azınlıkların katılımıyla İmparatorluk coğrafyasının en renkli basın yayın hayatına sahip vilayetlerinden biri haline gelen Trabzon'da bilhassa II Meşrutiyet sonrası birçok gazete ve derginin neşredildiği görülmektedir. (Başkaya, 2017: 126)

1870-1918 yılları arasında Trabzon'da çıkarılan Rum gazetelerinin sayısı yirmi beştir. Ermenilerin Trabzon'da gazete yayınlamaya 1908 yılında başladıkları ve 1908 yılı sonrası on üç gazete çıkardıkları bilinmektedir.

BÖLÜM II

2. TRABZON'DA MİLLÎ UYANIŞ, TRABZON MUHAFAZA-İ HUKUK-I MİLLİYE CEMİYETİ VE İSTİKBAL GAZETESİ

Osmanlı Devleti'nin önemli ticaret şehirlerinden biri olan Trabzon'da Türklerle birlikte gayrimüslimler bir arada yaşamaktaydı. Müslüman eşraf, çocuklarının ticari ve siyasal yaşamda aktif olabilmesi için eğitimlerine önem vermekteydi. *Trabzon'un eşrafından Hacı Ahmet ve Trabzon'un aydınlarından olan oğlu Faik Ahmet Bey'de bu elit tabakanın içerisinde bulunmaktaydı. Yöredeki Pontus eylemlerinin artması ve eşrafın çıkarlarına zarar veren bir noktaya gelmesi, Trabzon eşraf ve aydınlarını harekete geçirdi. (Demircioğlu, 1998: 21)*

30 Ekim 1918 günü akşam zifiri karanlıkta ve yağmurlu bir gecede, Hacıkasım Mahallesi'nde İttihat Terakki Trabzon İl İdare Heyeti Barutçuoğlu Hacı Ahmet Bey riyyasetinde bir toplantı tertip etmiş ve muhacirlikten dönen halkın durumunu görüşmüştü.

Toplantıda hâkimiyet ve istiklalimizin içerisinde bulunduğu tehlike ortaya konulduktan sonra yaklaşan tehlikeye karşı halk efkârının müdafaaya hazırlanması için bir siyasi gazetenin çıkarılması zarureti ortaya konulmuştu. Bu toplantıdan iki gün sonra Ortahisar, Çifthehamam Sokakta ikinci bir toplantı yapıldı. İttihat Terakki Trabzon İl İdare Heyeti Reisi Barutcuoğlu Hacı Ahmet Bey'in oğlu Faik Ahmet Bey tarafından haftada iki defa olmak üzere siyasi ve ilmi bir gazetenin çıkarılmasına karar verildi. (Tarakçıoğlu, 1986: 39-40) İstikbal Gazetesi, 1923'e kadar haftada iki gün, 1923'den sonra ise her gün basılmaya başlanmıştır. (Keskin, 2014: 2) Trabzon Vilayeti aydınlarının Mondros Mütarekesi'nden sonra Milli mukavemet yolunda attıkları ilk adım, 10 Aralık 1918'de İstikbal Gazetesi'ni çıkarmaları olmuştu.

İstikbal gazetesi, bölgedeki Rum azınlığın sürdürdüğü "Pontus Rum Devleti" kurma çalışmalarına karşı milli şuuru ayakta tutmak ve muhtemel bir düşman işgaline karşı Trabzon ve çevresini teşkilatlandırarak fiili bir mücadele için hazırlanmayı amaçlayan gazete aynı zamanda azınlık basınına bir tepki göstermiş ve her şeyi ile Türk olan bir gazete özelliği taşımıştır. (Biber, 2006: 108-109). İzmir'in işgali üzerine şenliklere başlayan yerli Rumlar, Pontusculara karşı Trabzonluları uyanık bulunmaya çağırarak İstikbal Gazetesini 2 gündür boykot etmiştir.

İzmir'in işgali üzerine Rum müretteplerin boykotu yüzünden 17 Mayıs 1919 günü yayınlanamamıştı. İki günlük bir gecikmeyle 19 Mayıs'ta yayımlanabilen gazete, okuyucularına bu gecikmenin nedenini kapalı bir şekilde duyurmuş, müretteplerin ansızın işi terk etmeleri sebebiyle yayımlanamadığını belirtmek zorunda kalmıştı. (Özel, 2014: 84)

Gazeteyi basacak faal bir Türk matbaası o sıralarda olmadığı için, bir Rum matbaası olan Yorgi Mihailidi Matbaası'nda basılıyordu. Trabzon'da Kurtuluş Savaşı'nın ilk kıvılcımlarını ateşleyen, sürdürülecek mücadelenin şeklini yönlendiren ve denebilir ki Anadolu'da işgalci düşmanlara karşı ilk fiili mücadeleyi başlatan İstikbal Gazetesi'nin ilk sayısı; iki sayfa ½ büyüklüğünde ve 300 adet olarak basıldı (Dursunoğlu, 1946; 23). Çıkışının aksamaması, herhangi bir baskının olmaması için haftalarca Pontus-Rum faaliyetleri ile ilgilenmeyip, sadece milli birliğin gerekliliği ve buna dayalı genel konular üzerinde duruldu. Her şeyden önce teşkilatlanmak, bu inancı Trabzon ve çevresinde yaymak ve böylece de, adım adım Muhafaza-i Hukuk teşkilatı için alt yapıyı oluşturmak prensibi benimsenmişti.

Trabzon Metropolit'i Hrisantos'un Paris'te ve Marsilya'da yapmakta olduğu propagandaları ciddiyle takip eden İstikbal Gazetesi, gelişmeleri haber olarak verirken yoruma girmiyordu. Çünkü İstikbal'in bir Rum matbaasında basılmakta olduğu açıkça ortaydı. Öyle ki, matbaanın bir odasında İstikbal hazırlanıyor, diğer bir odasında Epohi adlı Rum gazetesi hazırlanıp basılıyor ve bu gazete her sayısında Pontus-Rum Devleti'nin kurulacağını Trabzon'un da bu cumhuriyetin başkenti olacağını ilan ediyordu. Rumlar, propagandalarını kanıtlamak amacıyla bölgenin demografik yapısını değiştirmeye çalışıyorlardı.

Bu amaçla Kafkasya'dan Rusya'nın Karadeniz sahillerinden ve Osmanlı Devleti'nin diğer yörelerinden Rum göçmenler iskân etmek ve böylece nüfus üstünlüğünün kendilerinde olduğunu iddia etme (Şen, 1998;338) girişimlerini gerçekleştiriyorlardı. Doğu Karadeniz bölgesindeki Türk- İslâm ahalinin Mondros Mütarekesi sonrası geliştirdikleri yerel siyasal hareketlilik 1919 Şubat'ında farklı bir asamaya ulaştı. İstikbal Gazetesi'nin yayının sekteye uğratmamak için, bütün zorluklara katlanan bir avuç idealist insan, çok dikkatli bir yayından sonra, 15 Şubat 1919 tarihli sayısında yani kuruluşunun 67. Gününde, Trabzon Muhafaza-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti'nin kurulmuş olduğunu müjdeliyordu. Tüzüğü 14 Şubat'ta Hükûmete verilen cemiyetin kuruluşu, 15 Şubat'ta İstikbal gazetesiyle bölge halkına ilân edildi. Cemiyetin yayın organı **İstikbal Gazetesi** idi. Cemiyet'in kurucuları yörenin İttihatçı eşraf ve aydınlarıdır. Cemiyet'in kurulmasıyla Rumlar'ın ve Ermeniler'in bölge üzerindeki emellerine karşı yöre halkının haklarını korumak mümkün olmuştur.

Trabzon ve yöresinde kısa sürede teşkilatlanan bu "Cemiyet", mahalli amaçlarla kurulmuş olmasına rağmen, Millî Mücadeleye önemli katkılar sağlamıştır. "Cemiyet", Erzurum Kongresi'nin toplanmasına öncülük eden iki cemiyetten biri olmuştur. (Biber, 2006: 110-111) 1920 yılına kadar Rum matbaalarında basılmak mecburiyetinde kalan İstikbal gazetesinin zaman zaman kâğıt sıkıntısı yüzünden ambalaj kâğıdına basıldığı da olmuştur. (Coşar, 1964; s. 19)

Rum tüccarlarının İstikbale kâğıt satmamaları yüzünden bakkallara, kasaplara başvurulmuş ve bütün Temmuz ayı nüshaları ambalaj kâğıdına basılmak zorunda kalmıştır. İstikbal'in sekteye uğramaması ve Erzurum kongresi ile başlayan cereyanı kuvvetlendirmesi' için yapılan çalışmalar bütün yollar denenerek devam ettirilemeye çalışılmıştır. (Bulut,2004;270)

Mihailidi Matbaasının çıkardığı zorluklar, Trabzon'un ileri gelenlerinin yeni bir karar almasına sebep oldu. Muhafaza-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti'ni zorlayan gazete yöneticileri, müstakil bir Türk matbaasının gerektiğini haklı olarak ortaya koydular. Konunun inandırıcılığı karşısında, kısa zamanda halktan toplanan yardımlarla gerekli para bir araya getirildi. Bu sırada I. Dünya Savaşı sebebiyle, hukuk son sınıfta öğrenimini yarım bırakan Faik Ahmet Bey, imtihan için İstanbul'a gidiyordu.

Bu gidişi fırsat bilen Trabzon ileri gelenleri, kendisine toplanan parayı vererek, İstanbul'dan bir matbaa makinesi ve bununla ilgili diğer malzemeleri alıp Trabzon'a getirmesi görevini de verdi. İstanbul'dan gerekli makine ve malzemelerle, aynı zamanda da, Hukuk Fakültesi'ni de bitirerek dönen Faik Ahmet Bey, 1920 yılının ilk günlerinde matbaayı Sakız Meydanı'ndaki babasına ait binada kurarak gazeteyi burada basmaya başladı. İstikbal'in kendi matbaasında çıkmasının huzur ve güveni içinde mücadeleye daha hız verilip, dış konulara da el atmaya başlanmıştı.

BÖLÜM III

TARİH ÖĞRETİMİNDE GAZETE KULLANIMI VE TARİHSEL EMPATİ BECERİSİ

3.1.Tarih Öğretiminde Gazete:

Öğrencilerin tarih derslerinde aktif biçimde rol almaları ve farklı bakış açıları kazanmaları eğitim ortamları zenginleştirilerek sağlanmaktadır. Bu bağlamda, gazetelerin bireyin yaşadığı toplumun içinden gelen konularla dolu olması, yaşamdaki problemlerle bireyleri karşı karşıya getirmesi, onlara farklı bakış açıları sunması, gazeteyi Tarih dersinde kullanılan önemli bir araç-gereç yapmıştır. (Yahşi ve Keleş,2013;694) Öğrencilere içinde bulundukları zaman diliminden daha önce cereyan etmiş olayların soyut bir biçimde anlatılması, tarih dersine karşı arzu edilen ilginin gösterilememesine sebep olmaktadır. Bu olumsuzluğun ortadan kalkması için öğretim ortamlarının farklı materyallerle geliştirilmesi gerekmektedir. Tarih derslerin de farklı araç-gereç kullanımının sağlayacağı birçok yarar vardır(Yahşi ve Keleş,2013;695). Bu bağlamda, öğrencilere zengin öğrenme ortamları sağlayabilecek araçlardan birisi de gazetelerdir. Gazetelerin tarih derslerini daha ilginç hale getirmesinin yanında, gazeteler öğrencilere geleneksel öğretim yöntemleriyle kazandırılmayacak birçok niteliği de kazandırılacak araçlardır. Özellikle öğrenciler, bilimsel düşünebilme, kanıtları değerlendirme, kanıtlardan elde edilen verileri birleştirme ve sonuç çıkarma gibi çağımız insanın ihtiyaç duyduğu temel zihinsel becerileri kazanmış olacaktır (Yahşi ve Keleş, 2013;695) Ayrıca gazeteler olayların canlı tanıkları oldukları için birinci elden kaynaklar olarak değerlendirilir. (Yahşi ve Keleş, 2013;695)

3.2.Tarihsel Empati:

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 19.01.2018 karar tarihli ve 36 sayılı kararı ile okutulmasına karar verilen Tarih Dersi 9, 10 ve 11.Sınıflar Öğretim Programı'nda tarihsel empati, geçmişteki insanların hayatlarını ve eylemlerini çevreleyip yönlendiren sosyal, kültürel, entelektüel ve duygusal etkenleri anlamak ve geçmiş hakkında bir çıkarım veya değerlendirme yaparken bunları hesaba katmak olarak tanımlanmaktadır.

Tarihî bir olayın kahramanı olan insanlar tam anlamıyla birbirlerine zıt inançlara veya dünya görüşlerine dayanarak hareket etmiş olabilirler. Bu yüzden tarihsel empati, geçmişte ve günümüzde birbirlerinden farklılaşan çeşitli dünya görüşlerini, bakış açılarını ve insan faaliyetlerini anlayabilmek

için de önemlidir. **Her ne kadar empati kavramını içerse de tarihsel empati sadece kendimizi bir başkasının yerine koyarak onun gibi hissetmek, düşünmek ve eylemde bulunmak demek değildir. Bütün bunlara ilave olarak bugündeki bizler ile geçmişteki başkaları arasındaki birçok farklılığı bilmeyi, kavramayı ve hesaba katmayı da gerektirir.** (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019, ss. 16-17). Geçmişteki insanları anlama becerisi için daha uygun ve tarih bilimine özel bir kavramın yokluğundan dolayı da empati kelimesinin başına tarihsel(historical) kelimesi eklenerek tarihsel empati kavramı oluşturulmuştur.(Karabağ,2014;137).

Şahin ve Aktın (2022) tarafından geliştirilen modelde tarihsel empati; bilişsel ve duyuşsal süreçlerin sentezi olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda süreç; olayları tarihsel bağlamında, kanıta dayalı perspektif olarak ve duyuşsal bir bağ kurarak anlama çabası olarak tanımlanır. Okur-Berberoğlu (2015) ise bu sürecin eğitimsel boyutuna dikkat çekerek; sorgulama, şüphecilik ve geçmişle günümüz arasındaki köprünün kurulmasını temel kazanımlar olarak nitelendirir. Geçmişte yaşayan insanların her eylemi günümüzde bizleri ilgilendirmemektedir. Geçmişte meydana gelen olaylardan **“tarihi öneme” haiz olan olaylar** geçmiş dönemlerde olup bitmiş bize ya da bugünde yaşayanlara daha anlamlı ve kıymetli görünen olaylardır. Türk Milli Mücadelesi, Türk Milleti için tarihi öneme haiz en önemli olaylardan biridir.

3.3.Tarih Öğretiminde Gazete Kullanımı ve Tarihsel Empati İlişkisi:

Bir öğretim aracı olarak gazeteler, öğretim programındaki diğer derslere göre Tarih dersinin konularına daha kolay uyarlanabilir. Bu yönüyle eski gazeteler kütüphanelerden elde edilerek tarih dersleri için bir öğretim materyali olarak kullanılabilir. Tarih dersleri için önemli bir öğretim materyali olan gazeteler birinci el kaynak sınıfına girer. Öğrencilerin, birinci el kaynaklara doğrudan ulaşmaları, eleştirel düşüncelerine, doğru çıkarımlar yapmalarına, mantıklı açıklamalar getirmelerine ve olayları yorumlamalarına yol açacaktır. (Aktaran, Tangülü; Ata, 2002;782). Yahşi ve Keleş (2013), tarih öğretiminde tarihi gazeteleri kullanarak tarih konularını öğrenen öğrencilerin, geçmişte yaşamış insanların yaşamıyla doğrudan temas kurarak tarihsel empati becerilerini geliştirdiklerini çalışmalarında ortaya koymuştur. İstikbal Gazetesi hakkında yapılan çalışmalardan Asuman DEMİRCİOĞLU’nun, **“Faik Ahmet (Barutçu) Bey ve İstikbal Gazetesi(1918 Yılı Sonu ve 1922 Yılı)”** adlı doktora tezi ve Mustafa AKBULUT’un, **“İstikbal Gazetesi’nde Milli Mücadele ve İnkılaplar”** adlı yüksek lisans tezlerinde İstikbal Gazetesi’nin sahibi Faik Ahmet Bey ve İstiklal Gazetesi tüm yönleriyle tanıtılmaktadır. Çalışmamızda ise İstiklal Gazetesi’nde yer alan Milli Mücadeleye ilişkin haberlerin ortaöğretim öğrencilerinin milli hislerini ve tarihsel empatilerini geliştirecek şekilde kullanımı amaçlanmıştır.12.Sınıf, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi müfredatında yeralan Milli Mücadele konuları genellikle akademik bir üslupla ele alınmaktadır. Bu durum ortaöğretim öğrencilerinin konuların geçtiği dönemin dil, üslup, milli heyecan, milli dayanışma gibi özellik ve değerlerini tam anlamıyla kavramasını zorlaştırmaktadır.

Yeniay ve Seyhan (2025) tarafından yapılan çalışma, yerel tarih uygulamalarının öğrencilerin geçmişteki olaylara dair tarihsel empati kurma becerilerini geliştirdiğini göstermiştir. **İstikbal Gazetesi’nde Milli Mücadele ruhunu oluşturulan gazete haberleri ile akademik anlatının birleştirilerek Milli Mücadele’nin anlatılmaya çalışıldığı bu proje, alanda yapılmış çalışmalar içerisinde, konunun tarihsel empati, açısından öneminin vurgulandığı bir çalışma olacaktır.**

Yöntem

Proje konusunun belirlenmesinin ardından kaynak taramasına başlanmıştır. Proje konusuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar kaynak tarama yöntemiyle bulunmuş ve gözden geçirilmiştir.

Çalışmamız açısından gerekli görülen gazete nüshaları, Karadeniz Teknik Üniversitesi Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesinden, fotoğraflanmıştır. Trabzon Basın Müzesi ve Trabzon Müzesi'nde İstikbal Gazetesi için oluşturulan seksiyonlar gezilmiş ve incelenmiştir. Trabzon İl Halk Kütüphanesi Trabzon Kitaplığı bölümünden ve Trabzon Edebiyat Müzesi Trabzon Kitaplığı bölümünden kaynaklar temin edilmiştir. YÖK'ün tez tarama modülü ve TÜBİTAK Ulak Bilim modülünden projemize ilişkin tez ve makaleler elde edilmiştir. Ayrıca İstikbal Gazetesi ve Tarihsel Empati konularında yapay zeka modülü olan connectpapers'tan çalışmamıza ilişkin makale ağları öğrenilmiş ve ilgili makaleler incelenmiştir. 1918 - 1925 yılları arasında basılan ve KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nde bulunan İstikbal Gazetesi Milli Mücadele'ye ilişkin nüshalarının fotoğrafları danışman öğretmenimiz tarafından <https://www.transkribus.org/> adlı çeviri sitesinde transkrip edilmiştir. Bu siteden istenilen verim alınamayınca haberlerin yakın okuma ile transkrip edilmesi sağlanmıştır. Ortaöğretim öğrencilerine, İstikbal Gazetesi üzerinden Milli Mücadeleyi anlatabilmek amacıyla İstikbal Gazetesi'nde yer alan orjinal haberlerin görüntülerinden ve transkripsiyonundan bir gazete çalışması hazırlanmıştır. Ortaöğretim Kurumlarında okutulmakta olan 12. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi müfredatında yer alan Milli Mücadele konularını gözönünde bulundurarak İstikbal Gazetesi'nde bu konular hakkında çıkan haberler dijitalleştirilmiştir. İstikbal Gazetesi'nin Milli Mücadele'ye ilişkin elimizdeki sayılarında yer alan ve transkribe edilen haberlerden Gemini altyapısını kullanarak etkileşimli dijital arşiv örnekleri ve hikayeler oluşturulmuştur.

<https://gemini.google.com/share/a5f807f825ea>
<https://gemini.google.com/share/fc4fbb156b53>
<https://gemini.google.com/share/30d4a56ed8d5>
<https://gemini.google.com/share/cebd8cdd7131>

<https://gemini.google.com/share/25b126b81079>
<https://gemini.google.com/share/4e2abd388069>
<https://gemini.google.com/share/5a6ed10b73e2>

Bu arşivlerde gazetenin haberleriyle etkileşim alanları, haberlerin içeriklerine göre oluşan söylem ve duygu analizleri dijital olarak çıkarılmıştır. Gemini altyapısını kullanarak haberleri veri görselleştirme uygulamaları ile zenginleştirdik. Bu uygulamaları geliştirirken, **React.js, Tailwind CSS, Vite/Modern Bundlers, Firestore, Lucide-React, Responsive Design** gibi temel teknolojiler ve kütüphaneler kullanılmıştır.

İstikbal Gazetesi hakkında kaynak taraması ile elde edilen verilerden notebookLM altyapısıyla bir belgesel hazırlanmıştır. Literatürk taraması ile elde edilen verilerden oluşturulan dijital içerikleri kamuoyuyla paylaşmak amacıyla Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nden İstikbal Gazetesi'nin yayın hayatına başladığı 10 Aralık 1918 tarihine binaen şehrin merkezi bir noktasında stant talebinde bulunulmuştur. Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin ilgili talebi uygun görmesi üzerine şehrin merkezi bir noktasında İstikbal Gazetesini tanıtan bir stant açılmış ve gazetenin tanıtımı gerçekleştirilmiştir. Stant tanıtımı sırasında ziyaretçilerden imza alınmıştır. Stant açılışında, İstikbal Gazetesi hakkında yayınları ile bilinen Karadeniz Teknik Üniversitesi öğretim görevlisi Okutman Veysel USTA'nın konuşma yapması sağlanmıştır. İstikbal Gazetesi'nin arşivde yer almayan ve Veysel USTA'nın kişisel gayretleriyle elde ettiği sayılarından birinci sayısının dijital hali tarafımıza günün anısına e-posta yoluyla gönderilmiştir. Projenin yaygınlaştırılması ve İstikbal Gazetesi'nin önemini vurgulamak amacıyla yerel basın ile röportaj gerçekleştirilmiştir. TRT Trabzon Radyosu'nda hafta içi yayınlanan "Genç Yaşam" adlı programda projemiz kamuoyuna tanıtılmıştır. Yazılı basında söz konusu faaliyetlerin haber olması sağlanmıştır. Sosyal medya aracılığıyla Gemini altyapısını kullanarak oluşturulan , etkileşimli dijital arşiv örnekleri paylaşıma açılmıştır. İstikbal adının şehrin hafızasında yaşatılması için Trabzon Büyükşehir Belediyesi'ne merkezi bir noktaya İstikbal adının verilmesi hususunda dilekçe ile müracaat edilmiştir. Bu çalışmaların ardından Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Yönergesi'ne göre <https://arastirmaizinleri.meb.gov.tr/> adresinden okul ortamlarında yapılacak çalışmalar için gerekli izinler alınmış ve çalışmanın nitel ve nicel aşamalarına geçilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının eş zamanlı olarak birlikte kullanımını esas alan **"karma araştırma yöntemi"** benimsenmiştir. Bu yöntem kapsamında verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması süreçleri bütüncül bir yaklaşımla yürütülmüştür.

Araştırmanın Nicel Boyutu: Çalışmanın nicel aşamasında, **"Kontrol Gruplu Ön-Test Son-Test Yarı Deneysel Desen"** kullanılmıştır. Bu tasarım çerçevesinde, 12. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kapsamında; Milli Mücadele döneminin önemli birincil kaynaklarından biri olan **İstikbal Gazetesi**'ni ders materyali olarak inceleyen "deney grubu" ile geleneksel öğretim materyallerini kullanan "kontrol grubu" öğrencilerinin **tarihsel empati düzeyleri** arasındaki fark istatistiksel olarak test edilmiştir.

Araştırmanın Nitel Boyutu: Araştırmanın nitel kısmını ise deney grubuna yönelik uygulanan derinlemesine değerlendirmeler oluşturmaktadır. İstikbal Gazetesi haberlerini sınıf ortamında okuyan, analiz eden ve gazete içeriğine dayalı geliştirilen uygulamaları deneyimleyen öğrencilerin; bu süreçte dair görüş, algı ve değerlendirmelerini belirlemek amacıyla **"Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu"** kullanılmıştır. Bu sayede, nicel bulgular öğrenci görüşleriyle desteklenerek zenginleştirilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma, Trabzon ilinde bir Fen Lisesi'nde öğrenim görmekte olan 83 ($n_{\text{erkek}}=42$; $n_{\text{kız}}=41$) 12. sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Çalışmada "Kontrol Gruplu Yarı Deneysel Desen"e uygun olarak 44 öğrenci deney, 39 öğrenci ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Grupların oluşturulmasında gönüllülük ilkesine riayet edilmiş; deney grubu yapılandırılırken öğrencilerin akademik başarı puanları baz alınarak heterojen bir dağılım (üst, orta ve alt başarı seviyeleri) sağlanmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla nicel ve nitel araçlardan oluşan karma bir set kullanılmıştır. Nicel verilerin elde edilmesinde, Çalışkan ve Demir (2019) tarafından geliştirilen ve ergenlerin tarihsel empati düzeylerini ölçmeyi hedefleyen "Tarihsel Empati Ölçeği" kullanılmıştır. 5'li Likert tipinde hazırlanan bu ölçek 12 maddeden oluşmakta olup, katılımcıların ölçekten alabileceği puanlar 12 ile 60 arasında değişmektedir. Söz konusu ölçek, deneysel işlem öncesinde ve sonrasında hem deney hem de kontrol gruplarına "ön test" ve "son test" olarak uygulanmıştır.

Araştırmanın nitel verilerini toplamak ve deney grubundaki öğrencilerin İstikbal Gazetesi haberleri ile dijital uygulamalara dayalı süreçle ilişkin derinlemesine görüşlerini belirlemek amacıyla, araştırmacılar tarafından geliştirilen sekiz soruluk "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılmıştır. Görüşme formu aracılığıyla elde edilen veriler, sistematik bir şekilde formlara işlenerek analiz sürecine dahil edilmiştir.

Araştırma sürecinin niteliğini artırmak, veri toplama araçlarını yapılandırmak ve yöntemsel geçerliliği sağlamak amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu kapsamda; Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Muzaffer BAŞKAYA, Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyeleri Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ ve Doç. Dr. Volkan AKSOY ile kapsamlı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Uzmanlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda projenin uygulama basamaklarında gerekli düzenlemeler yapılmış ve araştırmaya nihai formu verilmiştir.

3.4.Araştırmanın Uygulanması

Araştırma, 24/11/2025 - 12/12/2025 tarihleri arasında uygulanmıştır. Uygulama öncesinde gerekli izinler alınmıştır.

3.4.1. Deney gruplarında araştırmanın uygulanması

Deney grubu öğrencilerinden ön test sonrası “ Milli Mücadele” konusunda döneminin önemli birincil kaynaklarından biri olan İstikbal Gazetesi'ni ve bu gazetede yer alan haberlerden oluşturulan dijital uygulamaları kullanmaları istendi. Tasarlanan dijital uygulamalar ve gazete haberleri 01/12/2025 – 11/12/2025 tarihleri arasında deney grubu öğrencileri tarafından incelendi. Deney grubu öğrencilerine, 12/12/2025 tarihinde, Google formda hazırlanan Tarihsel Empati Ölçeği, ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu sınıf ortamında gözetim altında link üzerinden gönderildi ve uygulanması sağlandı.

3.4.2. Kontrol gruplarında araştırmanın uygulanması

Kontrol grubu öğrencilerine ön test sonrası herhangi bir etkinlik gerçekleştirilmemiş belirlenen tarihte son test uygulaması olarak Tarihsel Empati Ölçeği uygulanmıştır.

3.4.3. Verilerin Analizi

Nicel verilerin analizinde SPSS. 27,0 istatistik programı kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına uygulanan Tarihsel Empati Ölçeği'ne ait ön test son test puanlarının normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testiyle sınanmıştır. Test sonucunda hesaplanan p değerinin $p>.05$ çıkması, normal dağılım gösterdiği şeklinde yorumlanarak parametrik testler uygulanmıştır. İki farklı grubun bir değişkene ait verilerinin karşılaştırılması bağımsız (ilişkisiz) örneklem t-testi, bir grubun bir değişkene ait farklı iki farklı zamanda yapılan ölçümleri arasındaki farkın belirli bir güven düzeyinde anlamlı olup olmadığı bağımlı örneklem t-testi ile belirlenmiştir. Sonuçların değerlendirilmesinde ve anlamlandırılmasında 0.05 anlamlılık seviyesi ölçüt olarak kabul edilmiştir.

Proje İş-Zaman Çizelgesi

İşin Adı	AYLAR		
	EKİM	KASIM	ARALIK
Literatür Taraması	X	X	X
Arazi Çalışması		X	X
Verilerin Toplanması ve Analizi		X	X
Proje Raporu Yazımı			X

Bulgular

Araştırmamıza gönüllü olarak katılan bireylerin sosyodemografik olarak dağılımı şöyledir;

Tablo-1: Cinsiyet ve Grup Değişkenine göre örneklem özellikleri

Cinsiyet * Grup				
		Grup		Total
		Kontrol	Deney	
Cinsiyet	Kadın	19	22	41
	Erkek	20	22	42
Toplam		39	44	83

Tablo-2: Araştırma Grubunun okul özellikleri

Okul Türü		
Okul	Sayı(n)	Yüzde %
Fen Lisesi	83	100
Toplam	83	100,0

Tablo 3: Deney Ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tarihsel Empati Ön Test Puanlarının Bağımsız İki Örnek t-Testi Sonuçları

Independent Samples Teste							
Gruplar		N	Mean	Standart Sapma	sd	t	p*
Ön Test	Kontrol Grubu	39	39,6410	5,76508	81	-1,055	,295
	Deney Grubu	44	41,0455	6,29860			

Tablo 4: Deney Ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tarihsel Empati Son Test Puanlarının Bağımsız İki Örnek t-Testi Sonuçları

Independent Samples Teste							
Gruplar		N	Mean	Standart Sapma	sd	t	p*
Son Test	Kontrol Grubu	39	39,5641	6,03845	81	-3,817	,001
	Deney Grubu	44	44,2500	5,14499			

Yarı Yapılandırılmış Anket Sorularına Deney Grubu Cevapları

Tablo 5: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde, Milli Mücadele döneminde yayınlanmış bir gazetenin haberlerini (örneğin İstikbal Gazetesi'nden) birincil kaynak olarak kullanmak, konuları öğrenmenize nasıl bir katkı sağlar? Sorusuna öğrencilerin ifadelerinde en çok tekrarlanan kodları, bu kodları kullanan kesin katılımcı sayısını, yüzdesini ve ilgili öğrenci numaralarını göstermektedir. (Toplam katılımcı: N=44)

Kod	Tekrar Sayısı (n=44)	Yüzde (%)	Katılımcı Numaraları	Tema
Birincil Kaynak Olma Vurgusu	14	31.8%	K1, K2, K3, K4, K9, K11, K16, K18, K19, K20, K30, K32, K36, K39	III. Kaynak Güvenilirliği ve Gerçekçilik
Canlılık/Somutluk/Gerçekçilik	13	29.5%	K1, K3, K9, K15, K17, K19, K22, K26, K29, K32, K35, K38, K43	II. Öğrenmenin Canlılığı ve Kalıcılığı
Dönemin Ruhunu/Özelliklerini Hissetme	11	25.0%	K5, K6, K8, K9, K16, K19, K21, K24, K25, K40, K44	I. Tarihsel Empati ve Duygusallık
İlgi Artışı/Merak Uyandırma	5	11.4%	K4, K11, K19, K25, K41	II. Öğrenmenin Canlılığı ve Kalıcılığı
Anlaşılabilirlik Zorluğu (Dezavantaj)	5	11.4%	K4, K14, K15, K16, K31	IV. Anlaşılabilirlik ve Dil Sorunu
Empati Kurmayı Kolaylaştırma	4	9.1%	K7, K8, K9, K14, K40	I. Tarihsel Empati ve Duygusallık
Objektiflik/Tarafılık Sorunu (Dezavantaj)	4	9.1%	K21, K27, K36, K42	V. Objektiflik ve Tarafılık Algısı

K30: "Birinci elden kaynak o günkü durumu anlamamız için daha sağlam ve güvenilir bilgiler içerir."

K4: "Olanları tamamen birinci ağızdan dinlemek bence tarihin o hep bahsedilen masalsı yönünü yok ediyor ve işlerin ciddiyeti daha iyi anlaşılıyor"

K42: "Ders kitabındaki bir paragraf günümüzde kaleme alındığı için bahsettiği dönemin ruhunu aktarmakta döneme ait bir belge kadar etkili olamaz."

K38: "Yaşanmış olayları 3. Kişiler aracılığıyla değil de bizzat o dönemde yaşamış insanların cümlelerinden öğrenmek olayı kafamda daha somut ve gerçekçi hâle getiriyor."

K24: "Tamamıyla o dönemin duyguları ve zihniyetiyle yazılmış olduğu için o kendimi ders kitabına göre o dönemin daha çok içinde hissediyorum."

K8: "Olaylara karşı daha kolay empati yapma duygusunu ve etkileyciliği artırılabilir."

Tablo 6: Milli Mücadele'nin başlangıcında, işgaller altındaki Anadolu'da halkın doğru bilgiye ulaşması ve örgütlenmesi hayati önem taşıyordu. Trabzon gibi bir şehirde yayımlanan bu yerel gazetenin, ulusal bilincin oluşumuna ve mücadeleye desteğin artırılmasına yönelik rolü ne olabilir? Sorusuna öğrencilerin ifadelerinde en çok tekrarlanan kodları, bu kodları kullanan kesin katılımcı sayısını, yüzdesini ve ilgili öğrenci numaralarını göstermektedir. (Toplam katılımcı: N=44)

Kod	Tema	Tekrar Sayısı (n=44)	Yüzde (%)	Katılımcı Numaraları
Halkı Bilinçlendirme / Gözünü Açma	I. Bilgilendirme ve Bilinçlendirme	22	50.0%	K6, K7, K8, K9, K10, K13, K14, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K25, K27, K30, K31, K32, K33, K34, K40, K41
Örgütlenme / Birliktelik Sağlama	II. Örgütlenme ve Birliktelik	16	36.4%	K3, K5, K7, K9, K10, K15, K16, K18, K21, K23, K26, K29, K30, K33, K37, K40
Doğru Bilgiye Ulaşım	I. Bilgilendirme / IV. İletişim Zorluğu	15	34.1%	K8, K9, K10, K11, K12, K14, K15, K19, K21, K22, K27, K28, K29, K34, K39
Milli Bilincin Uyanması/Oluşumu	I. Bilgilendirme ve Bilinçlendirme	13	29.5%	K8, K9, K14, K16, K17, K19, K20, K22, K23, K24, K25, K30, K43
Mücadeleye Destek Sağlama	III. Ulusal Destek ve Moral Artışı	9	20.5%	K7, K13, K26, K32, K33, K36, K37, K42, K44
İletişimin Zor Olduğu Dönem	IV. İletişim Zorluğunun Aşılması	6	13.6%	K4, K11, K12, K28, K35, K39
Topyekûn Mücadele/Ulusal Olma	III. Ulusal Destek ve Moral Artışı	5	11.4%	K2, K5, K10, K19, K36

K8: "Halka yalan değil de gerçek bilgilerin ulaşılmasını sağlamış bu sayede **halkın gözünü açmıştır** milli bilincin uyanmasına katkı sağlamıştır"

K9: "halkın hem doğru bilgiye ulaşmasında hem de **işgallerin ciddiyetini kavramasında kritik bir rol oynuyordu.**"

K5: "**Milletin savaşın önemini anlamasını sağlar**, halkı birleştirir."

K7: "halkın bilinçlendirmesi ve **örgütlenmesi için gazetelere ihtiyaç vardır** doğru şekilde halk bilgilendirilirse savaşa destek olur"

K10: "**Halkı örgütlemeye** ve işgalin boyutunu anlatmada etkili oldu"

K3: "Halkın bilgilendirilmesini ve milli mücadele hakkında **örgütlenmesi** olabilir."

K23: "moral ve umut aşılamış, **haksızlığa karşı direnmeye teşvik etmiştir**"

K42: "İnsanları **motive ederek** milli mücadelenin halk tarafından gördüğü desteğin artmasında etkili olmuştur"

K13: "Moral vermesi ve **direniş ruhunu aşılaması**"

Tablo 7: İşgal haberlerini veya direniş çağrılarını o günlerde, ilk kez İstikbal Gazetesi'nin sayfalarında okuyan Trabzon halkının tepkileri hakkında ne düşünüyorsunuz? Sorusuna öğrencilerin ifadelerinde en çok tekrarlanan kodları, bu kodları kullanan **kesin katılımcı sayısını, yüzdesini** ve ilgili öğrenci numaralarını göstermektedir. (Toplam katılımcı: N=44)

Kod	Tema	Tekrar Sayısı (n)	Yüzde (%)	Katılımcı Numaraları
Korku / Endişe Duygusu	I. Korku, Endişe ve Çaresizlik	15	34.1%	K5, K6, K7, K10, K15, K16, K17, K21, K24, K25, K28, K31, K32, K36, K43
Umut ve İnanç Artışı	III. Umut ve Güven	13	29.5%	K1, K4, K6, K10, K12, K14, K17, K19, K29, K30, K36, K37, K39
Vatan Sevgisi/Direniş İradesi	II. Öfke, Kararlılık ve İrade	11	25.0%	K5, K10, K14, K15, K19, K20, K22, K23, K26, K33, K34
Empati Kurma/Hissedebilme	IV. Tarihsel Empati ve İlham	9	20.5%	K7, K8, K11, K27, K30, K34, K42, K43, K44
Öfke ve Haksızlığa Tepki	II. Öfke, Kararlılık ve İrade	6	13.6%	K15, K18, K23, K27, K41, K43
Minnet ve Şükran Duygusu	V. Gerçekliğin İdrakı ve Minnet	5	11.4%	K3, K4, K18, K23, K26
Zorluklara İlham Kaynağı Olma	IV. Tarihsel Empati ve İlham	4	9.1%	K13, K28, K38, K42

K5: "Ülkede bu tip şeylerin çok olması, içinde bulunulan savaş durumu ülkedeki insanları endişelendirir. Ben de o dönemde olsaydım muhtemelen **korku ve endişe** duyardım."

K36: "Muhtemelen ilk hissettiğim şey korku ve endişe olurdu fakat bu olayları bir gazeteden öğreniyor olmak hala bir **umudun var olduğunun göstergesi** olurdu aynı zamanda."

K1: "Çaresiz bir vaziyette olduğunu düşünen kesimler halkın büyük bir kesiminin direniş çağrısıyla muhtemelen **inançları artmıştır** ve ülkeyi kurtarma konusunda kararlı bir hale gelmişlerdir."

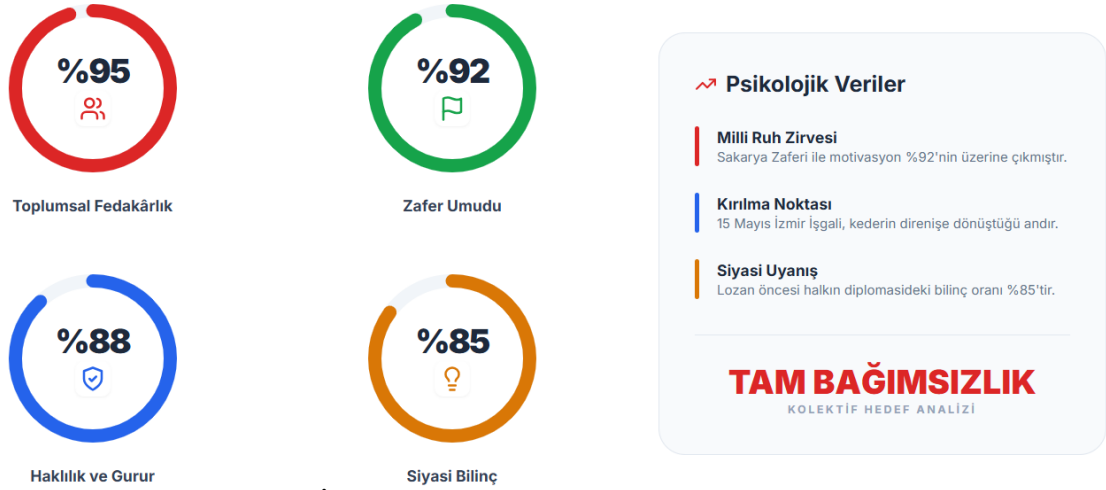
K41: "Yurdun işgal edilmesi onları **öfkelenendirirken** direniş ayak sesleri motivasyonlarını kaybetmelerine engel olmuştur."

K5: "Ama kişilerin içinde bulunan **vatan sevgisi ruhu bizi ayakta tutan şey olacaktır.**"

K43: "Onların yaşadığı endişe ve öfkeyi aradan geçen 107 yıla rağmen hissedebiliyorum duydukları bu öfkeye rağmen düzenli ve sabırlı şekilde son..."

K42: "Bu gazete haberlerine karşı verdikleri tepkiler üzerinde düşününce **kendimi onların yerine daha iyi koyabildim.**"

K38: "Zor durumların sadece belli bir döneme özgü olmadığını ve bizden öncekilerin de zor şartlarda nasıl mücadele ettiğini görmek **zorlukları aşmada bize ilham kaynağı olmaktadır.**"

Şekil 1: İstikbal Gazetesi haberleri duygu dağılım analizi

Tablo 8: Gazetelerde yayımlanan direniş çağrıları ve cephe haberleri, o dönemde yaşayan sıradan bir vatandaşın hayatını ve kararlarını (örneğin, mücadeleye katılma, yardım toplama, göç etme gibi) nasıl etkilemiş olabilir? O günün insanların gösterdiği fedakârlığı nasıl yorumlarsınız? Sorusuna öğrencilerin ifadelerinde en çok tekrarlanan kodları, bu kodları kullanan kesin katılımcı sayısını, yüzdesini ve ilgili öğrenci numaralarını göstermektedir. (Toplam katılımcı: N=44)

Kod	Tekrar Sayısı (n)	Yüzde (%)	Tema	Katılımcı Numaraları
Mücadeleye Katılım İstekliliği/Hızlanması	15	34.1%	I. Harekete Geçirme ve Katılım	K9, K10, K14, K15, K16, K17, K19, K24, K25, K26, K31, K32, K33, K39, K42
Hayatını Hiç Sayma/Canını Ortaya Koyma	11	25.0%	III. Fedakârlık Yorumu (Yüksek Değer)	K2, K6, K11, K20, K22, K23, K27, K30, K33, K37, K42
Yardım Toplama/Lojistik Destek	9	20.5%	IV. Yardım Toplama ve Lojistik Destek	K3, K4, K9, K10, K12, K13, K21, K30, K40
Göç Etme/Yer değiştirme Kararı	8	18.2%	II. Hayati Karar Alma Süreci	K8, K15, K28, K30, K34, K35, K40, K41
Karar Alma Sürecini Hızlandırma	6	13.6%	II. Hayati Karar Alma Süreci	K8, K9, K18, K29, K38, K43
Topyekûn Mücadele/Toplumsal Seferberlik	5	11.4%	I. Harekete Geçirme ve Katılım	K7, K10, K19, K24, K26

K14: "Direniş çağrıları onların kararlarını netleştirmesini sağlamış ve **mücadeleye daha istekli hâle getirmiştir.**"

K33: "Zaten hali hazırda direnişe hazır Türk toplumunu **mücadeleye daha da istekli hale getirdiğini** düşünüyorum."

K37: "Vatan savunmasını kendi hayatının önüne koyan dönem insanı **kendinden vaz geçerek bir insanın yapabileceği sanırım en büyük fedakârlığı yapmıştır.**"

K27: "Korkudan çok **vatan sevgisiyle hareket ederek hayatlarını hiçe saydıklarını** düşünüyorum."

K23: "Hayatlarını hiçe sayarak **çabaladıkları muhakkaktır.**"

K40: "Cephede yaşanan zorlukları görünce yardım etme hissi ile savaşa katılabilir ya da savaşın kendi bölgesine yaklaştığını görünce yıllardır ev bildiği topraklardan **göç edebilir.**"

K9: "İşgallerin boyutunu gazete aracılığıyla öğrenen insanlar, artık tehlikenin ne kadar yakın olduğunu fark ederek **mücadeleye katılmaya daha istekli hâle gelmişlerdir.**"

Tablo 9: Okuduğunuz İstikbal Gazetesi'nin haberlerinden, manşetlerinden veya yazılarından hangisi sizi en çok etkiledi? Sorusuna öğrencilerin ifadelerinde en çok tekrarlanan kodları, bu kodları kullanan kesin katılımcı sayısını, yüzdesini ve ilgili öğrenci numaralarını göstermektedir. (Toplam katılımcı: N=44)

Kod	Tekrar Sayısı (n)	Yüzde (%)	Tema	Katılımcı Numaraları
İzmir'in İşgali ve İlk Kurşun/Hasan Tahsin	9	20.5%	I. İnsani Fedakârlık ve Cesaret	K11, K25, K26, K38, K39, K40, K41, K42, K44
Zorluklara Rağmen Pes Etmeme/Kararlılık	7	15.9%	II. Vatanseverlik ve Topyekûn İrade	K5, K10, K19, K21, K24, K33, K34
Topyekûn Katılım/Halkın Gönüllü Olması	6	13.6%	II. Vatanseverlik ve Topyekûn İrade	K7, K17, K22, K23, K27, K28
Savaşın Somut Şiddeti (Ölü/Yaralı Sayıları)	5	11.4%	IV. Savaşın Şiddeti ve Gerçekliği	K4, K15, K16, K29, K31
Kurtuluş/Zafer Anları (Başkomutanlık/Sakarya)	5	11.4%	III. Dönüm Noktaları ve Kritik Kararlar	K2, K14, K35, K39, K40
Direniş/Birlik Olma Çağrıları	4	9.1%	II. Vatanseverlik ve Topyekûn İrade	K8, K13, K28, K33

K41: "İzmir'in İşgali. Hasan Tahsin'in şehirde coşkuyla karşılanan Yunan askerlerine karşı ikinci kere düşünmeden mücadele etmesi tabiri caizse **ölümün gözlerinin içine bakması çok az insanın gösterebileceği bir cesaret örneği.**"

K5: "Yunanlılar Polatlı'ya kadar gelmesine rağmen **pes edilmemiş** bu ülke kurtarılmaya çalışılmıştır. **En zor koşullarda dahi bu amaçtan vazgeçilmemiştir.** Bu bence büyük bir kahramanlık örneğidir."

K7: "Hemen hemen her olayda **kadın, erkek, işçi, köylü her türlü insanın ülkesini savunmak için gönüllü olması** beni etkiledi ve hoşuma gitti."

K4: "**Ölü ve yaralı sayılarıyla alakalı olan**, çünkü savaşın nasıl bir ortamda gerçekleştiğini daha iyi anlamamı sağladı."

Tablo 10: Bugün, ülkemiz 107 yıl önceki gibi varoluşsal bir tehdit, işgal veya zorlu bir dış baskı durumuyla karşılaşırsa, bir 12. Sınıf öğrencisi olarak ve tarih bilincinizle birlikte, nasıl bir tepki vermeyi veya ne yapmayı düşünürsünüz? Sorusuna öğrencilerin ifadelerinde en çok tekrarlanan kodları, bu kodları kullanan kesin katılımcı sayısını, yüzdesini ve ilgili öğrenci numaralarını göstermektedir. (Toplam katılımcı: N=44)

Kod	Tekrar Sayısı (n)	Yüzde (%)	Tema	Katılımcı Numaraları
Elimden Geleni Yapma/Görev Alma	16	36.4%	I. Topyekûn Mücadele ve Katılım	K5, K8, K11, K12, K13, K14, K20, K21, K25, K27, K28, K31, K35, K37, K40, K41
Topyekûn/Birlik İçinde Mücadele	14	31.8%	I. Topyekûn Mücadele ve Katılım	K2, K7, K9, K12, K16, K17, K18, K22, K23, K26, K32, K36, K39, K42
Bilinçli/Sorumlu/Dayanışmacı Olma	10	22.7%	II. Bilgi, Bilinç ve Dayanışma	K9, K15, K16, K17, K18, K24, K26, K32, K36, K39
Cephe/Lojistik Destek	8	18.2%	III. Maddi ve Lojistik Destek	K3, K5, K8, K11, K23, K29, K33, K41
Fedakârlık/Vatan Borcu/Şehit Olma İradesi	7	15.9%	IV. Fedakârlık ve Vatan Borcu	K4, K6, K8, K19, K24, K40, K41
Akılcı/Mantıklı/Soğukkanlı Davranma	6	13.6%	V. Akılcı ve Mantıklı Hareket	K10, K15, K16, K28, K34, K38

K40: "Olası bir tekrar milli mücadele durumunda vatanın he karış toprağı için **elimden gelen her şeyi ve yapılması gerekeni yaparım.**"

K9: "...bir öğrenci olarak ülkemizin yanında olur, bilinçli, **dayanışmacı, sorumlu ve birlik içinde hareket ederdim.**"

K7: "Halkı örgütleyerek **topyekûn savaşmayı.**"

K36: "Geçmişteki olaylardan ders alarak hareket eder, Ülkenin birliği ve dayanışmasının devamı için üzerime düşen bütün görevleri yapmaya çalışırdım."

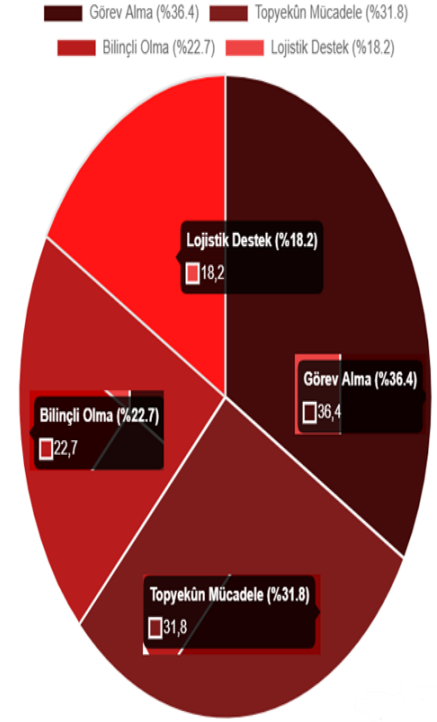
K34: "Mantıklı davranırdım. Kesinlikle bireysel hareket edip kendimce kahramancılık oynamazdım. **Toplu halde en az zararla** bu iş nasıl atlatılır ona odaklanılır ve **soğukkanlı** olurum."

K15: "Korku, panik ve kargaşaya düşmek yerine, durumu **soğukkanlılıkla değerlendirmeye** çalışır, halkın birliğini bozacak **propagandalara izin vermezdim.**"

K8: "Gerek olduğunda da başka şansım olamaz zaten, vatansız bir sözde Türk olmaktansa toprağıma kanımı bağışlamış bir **şehit olurum.**"

Şekil 2: Katılımcıların," Bugün, ülkemiz 107 yıl önceki gibi varoluşsal bir tehdit, durumuyla karşılaşırsa, bir 12. Sınıf öğrencisi olarak nasıl bir tepki verirsiniz? Sorusunun duygusal analizi.

Şekil 3: Katılımcıların," Bugün, ülkemiz 107 yıl önceki gibi varoluşsal bir tehdit, durumuyla karşılaşırsa, neler yaparsınız? Sorusuna dair eylem planları.

Tablo 11: Milli Mücadele'de İstikbal gibi gazeteler halkı birleştiren ve bilgilendiren bir rol üstlendi. Günümüzde sosyal medya ve dijital platformlar çağında, benzer bir ulusal kriz anında basın ve medyanın sorumluluğu ne olmalı ve bu sorumluluğu nasıl yerine getirmelidir? Sorusuna öğrencilerin ifadelerinde en çok tekrarlanan kodları, bu kodları kullanan kesin katılımcı sayısını, yüzdesini ve ilgili öğrenci numaralarını göstermektedir. (Toplam katılımcı: N=44)

Kod	Tema	Tekrar Sayısı (n)	Yüzde (%)	Katılımcı Numaraları
Doğru/Güvenilir Bilgi Akışı	I. Bilgilendirme ve Şeffaflık	20	45.5%	K5, K7, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K22, K24, K25, K26, K27, K28, K30, K40, K42

Ulusal Birlik ve Motivasyon	II. Birlik ve Duygusal Destek	16	36.4%	K5, K6, K9, K12, K14, K16, K17, K23, K24, K25, K26, K28, K29, K36, K40, K43
Yalan Haber/Propaganda'yı Çürütme	I. Bilgilendirme ve Şeffaflık	10	22.7%	K9, K12, K20, K22, K23, K24, K27, K30, K40, K42
Devlet Kontrolü/Denetim/Kısıtlama	IV. Denetim ve Manipülasyon	8	18.2%	K4, K15, K27, K31, K34, K40
Panik Havası/Manipülasyonu Önleme	II. Birlik ve Duygusal Destek	6	13.6%	K9, K11, K15, K17, K23, K24
Tarafsızlık/Objektiflik Vurgusu	I. Bilgilendirme ve Şeffaflık	4	9.1%	K2, K6, K11, K20

K26: "En büyük sorumluluğu, **doğru ve güvenilir bilgi** sağlamak olmalı. Eski gazeteler gibi halkın birliğini korumalı."

K5: "**Doğru haberler** yapmalılardır... **güven verici** de olmalıdır."

K40: "**Doğru ve güvenilir bilgilerle** halkı yaşanan durumlar konusunda bilgilendirmeli ki halk nerede ne tür bir tehdit olduğundan haberdar olsun."

K24: "Milli birliği korumak, yalan haberleri çürütmek ve halka **umut aşlamak** sorumluluğundadır."

K43: "Gerçekleri paylaşmalı, **birlik beraberliği destekleyen** paylaşımlarda bulunmalılardır."

K12: "Gazeteler halkı **bir araya getirecek**, yalanları çürütecek."

K4: "Böyle bir durumda **devlet kontrolü eline almalı**... Yalandan ambulans gibi davrananlar mı, insanların haliyle dalga geçenler mi... derken insanlar bu durumdan çok fazla zarar gördü." (Devlet Kontrolü/Kısıtlama)

K22: "Sosyal medya üzerindeki **yalan haberlere karşı mücadele** etmeli ve halkı güvenilir resmi kaynaklara yönlendirmelidir."

K11: "Panik havası oluşturulmamalı."

Sonuç ve Tartışma

Araştırmamıza 41 kız, 42 erkekten oluşan toplam 83 birey katılmıştır. Katılımcıların % 100'ü Fen Lisesi, öğrencileridir. Bu öğrencilerin 100 %'ü 12.sınıf öğrencisidir(Tablo 1-2). Deney ve kontrol grubu ön test tarihsel empati puanı sonuçları karşılaştırıldığında deney grubunun kontrol grubuna göre yüksek puanlı ($X_{kontrol} = 39,64$; $X_{deney} = 41,05$) olduğu ve aralarında anlamlı bir puan farkının bulunmadığı ($p > 0.05$) görülmektedir.(Tablo 3).

Deney ve kontrol grubu son test tarihsel empati puanı sonuçları karşılaştırıldığında deney grubunun kontrol grubuna göre daha yüksek puanlı ($X_{deney} = 44,25$; $X_{kontrol} = 39,56$) olduğu ve aralarında güçlü bir farkın bulunduğu ($p = 0.001$, $p < .05$) görülmektedir. Milli Mücadele dönemini birincil kaynaklar (İstikbal Gazetesi) ve dijital uygulamalarla işleyen **deney grubunun** son test tarihsel empati puan ortalaması $X = 44,25$ iken, geleneksel yöntemlerle eğitim alan **kontrol grubunun** puan ortalaması $X = 39,56$ olarak saptanmıştır. Gruplar arasındaki bu 5 puanlık farkın istatistiksel olarak **anlamlı olduğu** görülmektedir [$t(81) = \dots$, $p = .001$, $p < .05$]. Bu bulgu, tasarlanan öğretim modelinin 12. sınıf öğrencilerinin tarihsel empati becerilerini geliştirmede etkili ve başarılı olduğunu ortaya koymaktadır(Tablo 4). Araştırmadan elde edilen bulgular, tarih derslerinde gazete kullanımının tarihsel empati becerisini geliştirdiğine yönelik literatürdeki görüşlerle paralellik göstermektedir (Yahşi ve Keleş, 2013).

Tablo 5'e göre, İstikbal Gazetesi'nin birincil kaynak olarak kullanılmasının, öğrencilerin tarih eğitimine iki temel boyutta katkı sunduğu görülmektedir. En çok tekrarlanan kodlar, kaynağın **birinci elden kaynak olma vurgusu(Bilgi)** (%31.8) ve **gerçekçiliktir.** (%29.5) Bu, öğrencilerin tarihi bilgiyi soyut bir anlatıdan ziyade **doğrudan deneyim** olarak algıladığını gösterir. Ders kitabının "**yüzeysel**" anlatımının aksine, **dönemin ruhunu hissettirmesi** (%25.0), öğrencilerin **ahlaki muhakeme** ve **empati** yeteneklerini geliştirdiğini kanıtlamaktadır. Döneme ilişkin gazetelerin derslerde kullanılmasının tarihsel empatinin üç unsurundan biri olan tarihsel bağlamaştırma(dönemin şartlarını algılama) becerisini gelişmesinde etkili olduğu görülmektedir(Şahin ve Aktın, 2022).

Tablo 6'ya göre katılımcı öğrenciler İstikbal Gazetesi'nin, Milli Mücadele'deki rolünü, halkı **bilinçlendirme** (%50.0), **harekete geçirme (sosyal etki)** (%36.4), **moral ve umut aşılama** (%25.0)

olarak görmüşlerdir. **Katılımcı öğrenciler**, İstikbal Gazetesi'nin, Milli Mücadele'deki rolünü, sadece bir haber kaynağı değil, aynı zamanda **milli bilincin ve topyekûn mücadelenin temelini atan güçlü bir toplumsal örgütleyici** olarak algılandığını kanıtlamaktadır. Bulgular, tarihsel empati bağlamında Trabzon halkının işgal sürecindeki duygusal değişimini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Başlangıçta baskın olan **korku ve endişe** duygusunun, gazete içerikleriyle **umut ve direnişe** evrilmesi, İstikbal'in kitle psikolojisini yönetmedeki stratejik rolünü yansıtmaktadır. Öğrencilerin bu verileri bir **ilham kaynağı** olarak kodlaması, tarihsel empatinin sadece geçmişi anlamak değil, bugünkü karakter inşasına da katkı sağladığını göstermektedir. Bu sonuçlar, Yahşi ve Keleş (2013)'in birincil kaynakların tarih öğretimindeki etkinliğine dair çalışmalarıyla uyumludur. Şahin ve Aktın'a göre (2022), tarihsel empatinin unsurları arasında duyuşsal bağlantı ve perspektif alma bulunmaktadır. Katılımcıların İstikbal Gazetesi'nin çıkarılmaya başladığı dönemde halkın içerisinde bulunduğu korku, endişe durumunun Milli Mücadele'nin başarıya dönüşmesi ile umut ve direnişe evrilmesini algılamaları dönem ile duyuşsal bağlantı kurduklarını göstermektedir.

Tablo 7'de işgal ve direniş haberlerini okuyan dönemin insanların duygularının **korku/endişe** (%34,1), **umut, inanç** (%29.5), **direniş iradesi** (%25) şeklinde kodlandığı görülmektedir. Tablo 10'da bugün benzer durumda eylemlerin ne olur? Sorusuna katılımcıların **mücadele etme** (%31), **görev alma** (%36), **bilinçli olma** (%22.7) şeklinde kodlar geliştirmeleri **işgal** dönemini o günün koşulları içinde anlamlandırdıklarını ve günümüzde benzeri durumlar olması halinde katılımcıların bireysel ve toplumsal sorumluluklarının farkında oldukları görülmektedir. Tablo 7'de katılımcıların verdikleri cevapların, duygusal analizi ile İstikbal Gazetesi'nde yer alan Milli Mücadele haberlerinin duygusal analizi karşılaştırıldığında ülke için "fedakarlık" kavramının %95 olarak vurgulanması Türk Milleti'nin vatan savunması konusunda duygusal sürekliliğini ortaya koymaktadır. Analiz edilen İstikbal haberlerinde %85 oranında siyasal bilincin vurgulanması, günümüzde gençlerin %100 oranında siyasi birliğe dair duygusal kodlar ifade etmeleri Türk Milli Mücadelesi'ne gençlerin duyuşsal bağlantı gerçekleştirdiklerini göstermektedir.

Tablo 8'de görüldüğü üzere İstikbal Gazetesi'nde Milli Mücadeleye ilişkin haberlerin, dönemin insanlarını üzerinde eyleme geçirici bir etki bıraktığı öğrenciler tarafından düşünülmektedir. Katılımcılar tarafından en çok tekrarlanan kod, İstikbal Gazetesi'nin bireyleri doğrudan **mücadeleye katılmaya istekli** hale getirmesidir (%34.1). Katılımcılar, o dönemin fedakârlığını sadece **maddi destek** (%20.5) olarak değil, aynı zamanda **hayatı hiçe sayma** (%25.0) ve **candan vazgeçme** gibi mutlak bir erdem olarak yorumlamışlardır.

Bu bulgular, birincil kaynakların tarih dersinde sadece bilgi aktarımına değil, aynı zamanda eylemlerden değerlere erdemli insan yetiştirme çabasına katkı sağladığını göstermektedir

Tablo 9'a göre katılımcıların en çok etkilendiği Milli Mücadele İzmir'in İşgali ve Hasan Tahsin'in bireysel kahramanlığı gibi somut insan hikâyeleridir. **İzmir'in İşgali ve Hasan Tahsin** (%20.5), **zorluklara karşı pes etmeme**(%15), **halkın gönüllü katılımı**(%13,6) gibi kodlar ifade edilmiştir. Ele alınan İstikbal Gazetesi haberlerinde doğrudan Hasan Tahsin'e dair haberler olmasa da öğrencilerin 12.Sınıf T.C. İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük derslerinde öğrendikleri bilgilerden etkilendiklerini ve bu bireysel kahramanlığı unutmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 10'a göre 1919 yılında Türk Milleti'nin karşılaştığı sorunlarla tekrar karşılaşması durumunda öğrencilerin derin tarihsel bilince sahip olduklarını ve eyleme hazır hazır olduklarını göstermektedir. **Elimden Geleni Yapma İradesine** (%36.4) ve **Topyekûn Mücadele** gerekliliğine (%31.8) vurgu yapmanın yanında **bilinçli ve akılcı** (%22.7) hareket etme kararlılığı **mantık, soğukkanlılık ve örgütlenme** gibi 100 yıl önceki gazetelerin vurguladığı stratejileri (Soru 6) içselleştirmiş ve modern tehdit karşısında duygusal tepki yerine akılcı çözümlere odaklanabileceklerini göstermektedir. Milli Mücadele dönemine ait birincil kaynakların kullanımının, öğrencilerin **duygusal empati** (korku, umut, öfke) ve **aktif vatandaşlık** (görev alma, örgütlenme) becerilerini derinlemesine geliştirdiğini göstermektedir.

Tablo 11, öğrencilerin Milli Mücadele gazeteciliğinden (İstikbal Gazetesi) öğrendikleri tarihsel sorumluluğu, günümüzün dijital gerçekliğine uyarladıklarını göstermektedir. 100 Yıl önceki gibi, medyanın birincil sorumluluğu **Güvenilir Bilgi** (%45.5) sunmak ve **Ulusal Birliği** (%36.4) korumak olarak değerlendirilmektedir. Öğrenciler, dijital çağın en büyük zorluğunun, **manipülasyon** ve **yalan haber** olduğunu çok net görmüşlerdir. Bu nedenle, **Yalanı Çürütme** (%22.7) ve hatta bir kriz anında **Devlet Kontrolü** (%18.2) fikri, dijital kaosu önlemek için önemli bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, günümüz medyasının hem "**İstikbal**" gibi **moral verici** ve **birleştirici** olması hem de dijital platformların yarattığı **bilgi kirliliği** karşısında "**filtre**" ve "**denetleyici**" rolünü üstlenmesi gerektiğini düşünmektedir. 12.Sınıf T.C. İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük derslerinde, birinci elden kaynak olarak gazete kullanımı, öğrencilerin tarihi olaylara karşı **eleştirel düşünme**, **empati kurma** ve **duygusal bağlılık** geliştirme becerilerini önemli ölçüde artırmıştır. Öğrenciler, İstikbal Gazetesi'nin tarihi rolünü pasif bir haber ajansı olarak değil, toplumu **harekete geçiren** aktif bir katalizör olarak yorumlamışlardır. Milli Mücadele'deki basının temel stratejisini, "**gerçeği söyleyerek güveni kazanma ve bu güveni toplumsal eyleme dönüştürme**" olarak kavramışlardır.

İstikbal Gazetesi, ülke bütünlüğünü hedefleyen bir yayın politikasıyla Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin yayın organı olarak Rum-Pontus faaliyetlerine karşı toplumsal bir barikat oluşturmuş halkı bağımsızlık idealine sevk etmiştir. II. İnönü Zaferi sonrası gazete halk nezdinde bir "ümit kaynağı" haline gelmiştir. Milli Mücadele'de yaşanan yokluklara maruz kalan gazete (kağıt ambargosu), Milli Mücadele'nin lojistik zorluklarını simgelemektedir. Bakkallardan toplanan ambalaj kağıtlarıyla yayına devam edilmesi, kısıtlı imkanlarına rağmen "milli uyanış" idealinden taviz verilmediğini ortaya koyan çarpıcı bir bulgudur. Araştırma sonuçları, ders kitaplarındaki teorik bilgilerin İstikbal Gazetesi gibi birincil kaynaklarla desteklenmesinin öğrencilerde **tarihsel empati** becerisinin unsurları olan tarihsel bağlamlaştırma, perspektif alma, duygusal bağlantı becerilerini belirgin şekilde artırdığını göstermektedir. Özellikle "**İzmir'in İşgali**", "**Gönüllü Kadınlar**" ve "**Millet Yek Diğerleriyle Müsabakat Ediyor**" gibi tematik haber içerikleri, öğrencilerin sadece bilgi düzeyinde değil, duygusal düzeyde de tarihle bağ kurmalarını sağlamıştır. Bu çalışma, 107 yıl önce verilen bu onurlu mücadeleyi bilişsel bir veri olmaktan çıkarıp, genç nesiller için bir **ilham kaynağına** dönüştürmenin önemini vurgulamaktadır. İstikbal Gazetesi'nin günümüzde dijital imkânlarla taranarak kullanıcıların istifadesine sunulması **milli hafızanın korunması, gelecek nesillere rehberlik edilmesi** ve toplumun **bağımsızlık karakterinin daima canlı tutulması açısından** önemli olup, geçmişin köklü birikimini yarının toplumsal bilincine aktaran vazgeçilmez bir kültürel köprü niteliğindedir. Geçmişin köklü birikimini toplumsal bilince dönüşmesi amacıyla proje kapsamında yaygınlaştırma faaliyeti olarak 14 dijital içerik üretilmiştir. Proje kapsamında üretilen dijital içerikler, hedef kitleye ulaşma noktasında yüksek bir başarı sergilemiştir. Paylaşım açılan ilk dijital içeriğin tek bir gün içerisinde 17.307 görüntülenme ve 456 bağlantı tıklaması alması, projenin dijital mecralardaki görünürlüğünün ve toplumdaki karşılığının güçlü olduğunu kanıtlamıştır. Saha çalışmaları ayağında ise Trabzon'un en işlek noktasında kurulan bilgilendirme standı, dijital erişimi fiziksel bir etkileşimle desteklemiştir. Stant ziyareti gerçekleştiren katılımcılardan alınan imzalar, yerel halkın milli hafızaya sahip çıkma konusundaki hassasiyetini ve projeye olan somut desteğini belgelemiştir.

Öneriler

Milli Mücadele dönemi konuları işlenirken ders kitaplarıyla sınırlı kalınmamalı; *İstikbal Gazetesi* gibi dönemin ruhunu yansıtan birinci elden kaynakları (gazete, mektup, günlük) müfredata etkin bir şekilde entegre edilmelidir. Öğrencilerin tarihsel empati becerilerini geliştirmek amacıyla, yerel basın arşivlerinin dijital kopyalarına sınıf ortamında erişim sağlanmalı, basın arşivlerinin saklı olduğu **wikilala** gibi uygulamalar eğitim kurumlarına ücretsiz hale getirilmelidir. İstanbul Üniversitesi'nin yürüttüğü "Gazeteden Tarihe Bakış Açısı" gibi proje örnekleri yaygınlaşmalıdır.

Tarih öğretiminde genel anlatının yanı sıra, öğrencinin yaşadığı bölgenin (Örn: Trabzon) Milli Mücadele'deki rolü üzerinde durulması, aidiyet duygusunu ve konuya olan ilgiyi artıracaktır. Ders kitaplarındaki teorik bilgiler, dönemin gazete manşetleri, köşe yazıları ve görsel dökümanlarıyla (QR kodlar aracılığıyla orijinal nüshalara yönlendirme yapılarak) zenginleştirilmelidir. Bulgularda görülen "duygusal dönüşüm" (korkudan umuda geçiş) dikkate alınarak; kronolojik bilgi yığından ziyade, dönemin toplumsal psikolojisini yansıtan "insan odaklı" hikâyeler ve haberler eğitim materyallerinde daha fazla yer almalıdır. Bu çalışma Trabzon ve *İstikbal Gazetesi* özelinde yürütülmüştür. Gelecek

çalışmalarda farklı şehirlerdeki yerel basının eğitimdeki etkisi karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Yerel gazete haberlerinden yola çıkarak, öğrencilerin o dönemin karar alma süreçlerine dahil olabileceği "tarihsel empati tabanlı" dijital oyunlar veya simülasyonlar geliştirilebilir. Yerel yönetimler ve okul yönetimleri iş birliği yaparak, öğrencilerin bu tarihi dökümanların asıllarını görebilecekleri arşiv ve kütüphane gezilerini teşvik etmesi tarihsel empati açısından fayda sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Akbulut, M. (2005). *İstikbal Gazetesi'nde Milli Mücadele ve İnkılaplar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Albayrak, H. (1998). *Milli Mücadelede Trabzon Basını ve İstikbal Gazetesi* [Bildiri sunumu]. Trabzon Tarihi Sempozyumu, Trabzon.
- Başkaya, M. (2017). Birinci Dünya Savaşı sonrasında Trabzon'da yayınlanan edebi ictimai fenni bir mecmua: Kaygu. *Turkish Studies*, 12(1), 125-140.
- Bulut, H. (2004). Anadolu basınında İstikbal Gazetesi. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (23), 215-230.
- Coşar, Ö. S. (1964). *Milli Mücadele basını*. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Demircioğlu, A. (1998). *Faik Ahmet (Barutçu) Bey ve İstikbal Gazetesi (1918 yılı sonu ve 1922 yılı)* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Dursunoğlu, C. (1946). *Milli Mücadele'de Erzurum*. Ankara Yayınları.
- Eray Biber, T. (2006). *Milli Mücadele döneminde Doğu Karadeniz* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- İstikbal Gazetesi. (t.y.). 142, 157, 161, 162, 167, 173, 206, 207, 208, 215, 271, 351, 353, 356, 374, 388, 403, 408, 414, 424, 559, 612, 615, 673, 696, 735, 749, 989 sayılı nüshalar.
- Karabağ, G. (2014). Tarih öğretimi ve yerel tarih. M. Safran (Ed.), *Tarihsel empati becerisi: Öğretimi, ölçülmesi ve değerlendirilmesi* içinde (ss. 137-143). Yeni İnsan Yayınevi.
- Keskin, Ö. A. (2014). Milli Mücadele'ye giden yolda bir gazetenin doğuşu: "İstikbâl". *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 55-72.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Tarih dersi 9, 10 ve 11. sınıflar öğretim programı*. <http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/index.php>
- Okur-Berberoğlu, E. (2015). Kitap incelemesi: Sosyal bilimlerde tarihsel empati ve bakış açısı kazanma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 93-96.
- Özel, S. (2012). *Milli Mücadelede Trabzon*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şahin, S., ve Aktın, K. (2022). Tarihsel empati etkinliklerinin bir tarihsel empati modeli çerçevesinde incelenmesi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 230-252. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.947441>
- Tangülü, Z. (2013). 8. sınıf İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde gazete kullanımının öğrencilerin bu derse ilişkin tutum ve başarısına etkisi. *Turkish Studies*, 8(5), 775-790.
- Tarakçıoğlu, M. R. (1986). *Trabzon'un yakın tarihi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Yahşi, İ., ve Keleş, H. (2013). Tarih öğretiminde gazete kullanımının çok perspektifliğe etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 693-710.
- Yeniay, N., ve Seyhan, A. (2025). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel tarih kullanımına ilişkin öğretmen tutum ve görüşleri. *Yaşadıkça Eğitim*, 39(2), 342-358. <https://doi.org/10.33308/26674874.2025392836>

Ekler

Proje ekleri, proje raporunun sayfa sınırı olan 20 sayfaya sığmaması nedeniyle, başvuru sisteminde bulunan EK BELGELER kısmına yüklenmiştir.